

KOMENTÁŘ: MAJÍ UČITELÉ PRÁVO NA ŠÍŘENÍ DEZINFORMACÍ MEZI SVÉ ŽÁKY?

Kamil KOPECKÝ

V posledních týdnech otřásla médií kauza učitelky, která ve výuce šířila mezi své žáky dezinformace spojené s válkou na Ukrajině. Tato kauza otevřela poměrně citlivé téma, zda může učitel šířit mezi své žáky nepravdivé informace a zda vlastně má s žáky aktuální politická (geopolitická) témata řešit (s ohledem na tzv. apolitičnost škol). V dnešním komentáři se tedy zaměřím právě na tato témata.

Na úvod je třeba říci, že podle výsledků výzkumu [Český učitel ve světě médií](#) (Univerzita Palackého & O2 Czech Republic) dezinformace nedokáže rozpoznat přibližně 10 % českých učitelů. Informace o tom, kolik z nich pak dezinformace aktivně šíří mezi své žáky, v tuto chvíli neexistují. Podle stejnojmenného výzkumu však dezinformace správně dokáže rozpoznat a ověřit více než 61 % českých učitelů (u dezinformací spojených s Evropskou unií pak jejich skóre dokonce přesáhlo 66 %). Zhruba 15 % učitelů pak uznává, že v daný moment nedokáže informace ověřit, neznamená to však, že by dezinformacím věřili, nebo je dokonce šířili. Situace tedy není nikterak tragická.

Učitelé se do kontaktu s dezinformacemi dostávají podobnými cestami, jako zbytek populace - pohybují se v určitém sociálním prostředí, dezinformace přijímají od svých přátel, jsou sympatizanty různých politických hnutí, která aktivně dezinformace využívají, učitelé jsou také terčem řetězových e-mailů... a samozřejmě svůj vliv na kontakt s dezinformačním obsahem mají algoritmy sociálních sítí, které prezentují učitelům

selektivně obsah, který odpovídá jejich zájmům a zálibám. Výzkumy navíc opakovaně prokazují, že u šíření dezinformací nezáleží primárně na vzdělání - i vzdělaní lidé aktivně dezinformace šíří, přestože jde o např. o vysokoškoláky (to jsme ostatně viděli např. v době pandemie). Výzkum Český učitel ve světě médií rovněž odhalil, že **přes 80 % českých učitelů v rámci své vysokoškolské přípravy neprošlo žádným výcvikem v oblasti mediální výchovy** (např. kurz o dezinformacích, fact-checkingu apod.), 60 % pak neabsolvovalo žádný kurz či školení i poté, co ve školství začali pracovat.

Vraťme se však k tématu šíření dezinformací učiteli přímo ve škole, může tedy učitel šířit mezi své žáky dezinformace? **Učitel by měl být především profesionál a ve vztahu k žákům vždy sdělovat takové informace, které jsou v souladu s vědeckým poznáním a které jsou ověřené.** V komunikaci s žáky by pak neměl prezentovat jako pravdivé něco, co není ověřeno a nestojí to na pevných vědeckých základech.

Ostatně zásada vědeckosti je jednou z didaktických zásad, kterými by se měl učitel v praxi skutečně řídit. **To však neznamená, že by on sám musel za každou cenu všemu, co říká, sám věřit a nezastávat jiný názor.** Nelze mu sebrat svobodu myšlení. Ve škole však musí být naprostý profesionál. Kdyby tomu tak nebylo, mohl by napáchat značné škody, představme si, že by učitel nepravdivé informace promítal do nejrůznějších předmětů: Co kdyby učitel chemie povídal svým žákům, že mohou klidně vypít koncentrovanou kyselinu sírovou a nic se jim nestane? Co kdyby učitel přírodopisu žákům povídal, že tygr je docela neškodné zvíře, které si můžeme klidně pohladit? Co kdyby učitel matematiky naučil své žáky špatně sečítat a odčítat, takže by je bylo snadné okrást? A tak bychom mohli pokračovat.

Problém je v tom, že učitel je ve školním prostředí pro své žáky vzorem, autoritou, které žáci věří. Pokud tedy učitel aktivně prezentuje ve svých hodinách dezinformace, ovlivňuje tak i své žáky. Ti pak nepochybuji o tom, co jim učitel ve škole tvrdí. Vzniká tak kognitivní zkreslení, které se nazývá [authority bias](#). Učitel se totiž může mýlit stejně jako kdokoli jiný, není zárukou toho, že se žáci skutečně dozvídají pravdu. Proto by také jeho tvrzení měla být opřena o fakta, o relevantní důkazy, o zdroje - potom je

důvěryhodné nejen pro žáky, ale i pro rodiče, protože jeho výklad nestojí na subjektivních dojmech, ale objektivně prokazatelných skutečnostech (faktech).

V oblasti mediální výchovy (ale i dalších předmětech) je klíčové, aby **učitel žákům neposkytoval hotové informace, ale naučil je, aby si dokázali informace s využitím relevantních zdrojů a nástrojů ověřit a vyhledat sami**. A k mediální výchově také patří posoudit, zda jsou konkrétní zdroje věrohodné a relevantní. Ostatně výzkum [Český učitel ve světě médií](#) sledoval, jaká media považují učitelé za relevantní a důvěryhodná - a drtivá většina českých učitelů důvěřuje právě veřejnoprávním médiím, naopak jen velmi malá část důvěřuje takovým serverům, jako je Aeronet, Sputnik News či Protiproud. **Data opět prokazují, že drtivá většina českých učitelů skutečně aktivními dezinformátory není.**

Nabízí se otázka, zda se tedy vůbec o politických (geopolitických) tématech ve škole bavit a zda tato témata patří do školy. Odpověď je zcela jasná: [ANO, politika do škol patří](#). Škola nesmí ignorovat aktuální celospolečenské a celosvětové problémy, její úlohou je seznamovat žáky s okolním světem, diskutovat s nimi, podporovat jejich zvědavost, nabízet jim odpovědi, vést je k aktivnímu sebevzdělávání a také aktivnímu občanství. V případě katastrof typu pandemie či válka je pak skutečně důležité tato témata ve škole neignorovat. Vždy však využívat relevantní zdroje a nabídnout žákům, aby si informace sami ověřili - klidně za domácí úkol.

Pro E-Bezpečí
Kamil Kopecký
Univerzita Palackého v Olomouci